

שיחות צבא הלוי

פרשת ויקהל תשפ"ד

בענין כח הרצון והזכירה בלימוד התורה ומעלתה

"ולהורות נתן בלבו" (שמות פרק ל"ה פסוק ל"ד).

א. כתוב בפרישה "וימלא אתו רוח אלוקים, בחכמה, בתבונה, ובעדת, ובכל מלאכה" (פרק ל"ה, ל"א), ואחר כך כתיב "ולהורות נתן בלבו" (שם ל"ד), ופירש באור החיים הקדוש (שם ל"ד), ד"ה ולהורות), קרא ד'להורות', פירושו לצד שיש חכמים רבים, שתהיה החכמה בלבם לבד, שלא ידעו ללמודה, לזה אמר 'ולהורות נתן בלבו', השכיל חכמת הלימוד', עוד כתב האור החיים, "עוד בא לשלול, מה שכתוב בפרק ג' יו"א, 'של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים, של בית אביסנא לא רצו וכו'', והודיענו הכתוב כי על אלו יאמר זכר צדיק לברכה, כי היו מורים ומלמדים כל הרצפה", וידוע בשם הגר"ח מבריסק (הו' בעובדות והנהגות לבית בריסק ח"ג, עמוד ק"ד, משמיה דהגרא"א וסרמן משמיה דהגרא"ח, [אמשמיה דהבית הלוי]), שחסרון בהסברה, הוא חסרון בהבנה, ולכאורה בדברי האור החיים כאן, בפירוש הא', מבואר שיש שאין בהם חסרון בחכמה, ואין יודעים ללמד.

אולם יש לומר שבאמת אין חסר אצלם בהבנה, אבל יש קושי בהסבר, ומשום שהמלמד צריך לרצות גם שהשומע יבין, וכשתסר ברצון הזה, יש חוסר בהסברה, והיינו שאמנם יש בכחו להסביר, אבל כשחסר את הרצון להסביר, ממילא שיש קושי להסביר, ואמנם בפירוש השני כתב באור החיים שיש שאינם רוצים ללמודה, ומשמע דלפירוש הא' החכמים רוצים ללמודה, אבל יחזקו גם במי שרוצה ללמודה, אבל כל שחסר לו ברצון, בזה הרי שממילא חסר לו בהסברה, ובה יבין לשון הכתוב 'ולהורות נתן בלבו', והיינו שנתן לו רצון 'בלבו' ללמד, ועל ידי כך יוכל להורות וללמד כראוי, [א.ה. והיינו דהרצון תלוי בלב, -הגריש"פ], ומלבד זאת צריך שאף השומע ירצה להתלמד, וראיתי בא' שלמד אצל אחד מגדולי הדור יום יום, והתפאר בכך שלמד אצל אותו גדול עשרות שנים, ואותו גדול מלבד גדלותו, גם היה מצויין בהסברה טובה, אולם אותו תלמיד לא ידע צורתא דשמעתא, וכמדומה שלמד הרבה שנים, אבל היה חסר לו רצון לגדול על ידי מה ששומע, ומתוך כך נשאר באותו מקום.

ב. וצריך לדעת שאחד הדברים שגורמים לרפיון, הוא שעובר זמן, ואין מרגיש שנשאר בידו ממה שלמד בזמן זה, והרבה שואלים מה לעשות כדי לזכור, וגם אני שאלתי זאת לכבוד מורי ורבי הגאון ר' שמואל רוזנבסקי זללה"ה, [ואני בעיקר התכוונתי לשאל אותי, איך הוא זוכר בבהירות מופלאה כל כך], ואמר לי בזה הלשון 'אתה שואל אותי שאלה, שהתשובה עליה כל כך פשוטה, צריך לחזור, ולחזור, ולחזור', [עוד שאלתי אותו איך צריך ללמוד, והוא אמר לי לומדים את הגמרא עם הרש"י והתוספות והר"ן והרא"ש, ומעינים בחידושי הרשב"א והמהרש"א, והוסיף עוד מו"ר הגר"ש 'ללמוד את כל הראשונים, זה רק לגדולי הדור, גם אני לא לומד את כל הראשונים', כך היה לשונן], ובאמת החזרה לא בלבד שאינה קשה, אלא הרבה יותר קלה ממה שחושבים, וצריך לדעת שאם חוזרה ראשונה לוקחת זמן מסוים, הרי חזרה שניה שכבר יודע יותר יעשה אותה במחצית הזמן, וחזרה שלישית עוד פחות, וכך אפשר לחזור הרבה פעמים, ועל ידי כך נעשה תלמודו בידו, מלבד זאת יש עצות שונות לזכרון, ועיין בקונטרס ספר זכרון (הובא בסוף 'שיח השדה' ח"א, קונטרס ה').

עוד צריך לדעת שדבר מעניין וזכרים, ושמעתי [בשם ר' ירוחם], שהרי הלל כל אחד זוכר בעל פה, ואילו תחנון של ב' הו', אין זוכרים אף שאומרים זאת יותר, והתשובה היא שכשיש חתן או סנדק, ואין אומרים תחנון, לא ראינו למי שיעצער שמפסיד תחנון, וכנראה שאין אוחזים לומר זאת, וזו הסיבה שאין זוכרים, מה שאין כן הלל, שאוחזים לומר זאת, וזו הסיבה שזוכרים בעל פה, וכך גם צריך לדעת שבלימוד התורה הקדושה, ממה שנהנים, זוכרים.

ומצינו עוד ענין נפלא, בסוף מסכת שבועות (דף מ"ה ע"ב), ש"שכיר בזמנו, נשבע ונוטל", והיינו ששכיר שאומר שבעל הבית לא שילם לו השכר, נשבע ונוטל, ומשום שבעל הבית טרוד בפועלו, ואינו זוכר כל כך, ומשום כך האמינו לשכיר לישול בשבועה, עוד איתא שם בגמרא "תניא עבר זמנו ולא נתן לו, הרי זה אינו נשבע ונוטל, חוקה אין בעל הבית עובר בבל תלין, והאמרת בעל הבית טרוד בפועלו הוא, בני מילי מקמי דלימטי זמן חיובא הוא, כי מטי זמן חיובא רמי אנפשיה ומיכר", ולמדנו מזה שכשאתם רוצה לזכור, הרי הוא נזכר, ועל כך כשעבר הזמן, הרי בעל הבית מתאמץ לזכור, בני מילי מקמי דלימטי זמן חיובא הוא, כי מטי זמן חיובא רמי אנפשיה ומיכר", ובתוספות (שם), הקשו אם כן למה שכיר בזמנו נשבע ונוטל, הרי אפשר להמתין עד שיעבור זמנו, שאז בודאי יזכר בעל הבית, וכתב התוספות "יש לומר כיון שהתחיל לכפור, שוב לא יודה, ואין נתן לב להיות נזכר, פן יהא מוחזק שקר", והביאור בתוספות, שאין כוונתם שנזכר רק משק, אלא כיון שאין רוצה להיות מוחזק כשקר, לכן אין נתן לב להזכור, ומכל זה עולה שהזכרון תלוי ברצון לזכור, ומה שרוצים באמת לזכור, נזכרים בו, ומה שאין רוצים, אין נזכרים בו, וצריך עוד לדעת שאמנם קשה מאוד לזכור כל מילה, אבל אפשר [וצריך], לזכור בכל סוגיא, את עיקרי הענינים, ובדרך כלל את המסקנות, ולפעמים יש ראייה מהסוגיא לאיזה ענין, ובמשך הזמן לומדים מה כדאי לזכור מה סוגיא.

ויש ענין גדול לכתוב, ועל ידי כך זוכרים, ומתחדש ומתבחר יותר, וידוע בשם החתם סופר שהיה רבו לכתוב בזמניו, אף שאין זה כל כך אמיתי, משום שעל ידי כך זוכרים את הענין שכתבו עליו, ושמעתי מהגר"ר יעקב קמינצקי זללה"ה, שפעם הוא לא היה צריך לכתוב, והיום שצריך, כבר אין לו מה לכתוב, ושמעתי מחכם א', שיש לאו על השוכח דבר ממשנתו, כדאיתא במשנה במסכת אבות (ג' ח'), ולפי זה היה צריך כל הזמן לחזור, אלא שקיימא לן שבזמן הזה שיש ספרים ליתא ללאו זה, אך מה שמחדש לבד שזוה לא כתוב בספרים, הרי שוב יש על זה את לאו של 'השוכח דבר ממשנתו', ובכל ספק אם יש כאן מה לכתוב, יושב על החליט אם הוא ראינו או לא.

ג. במסכת הוריות (דף י"ג ע"ב), גבי הנשיא שלא ידע לדרוש במסכת עוקצין, ורצו להעבירו משום דכתיב 'מי ימלא בורות ה' ישמיע כל תהלתו' (תהלים ק"ו ב'), ואיתא שם 'למי נאה למלל גבורות ה', מי שיכול להשמיע כל התהלתו, והיינו ההתורה היא גבורות ה', ולמדנו שהעומת תורת ה', ואמרו להשמיע את תהלתו, ובמסכת סוטה (דף מ' ע"א), איתא 'ומאי עינוהותיה דרבי אבהו, דאמרה לה דביתיה דאמרייה דרבי אבהו, לדביתיה דרבי אבהו, הא ידיון לא צריך ליה לדידך, והאי דגחין וקוף עליה, יקרא בעלמא הוא דעבדי ליה, והיינו שרבי אבהו היה משמיע בלחש את הדרשה לאמרייה, והוא היה משמיע זאת לרבים, ואמרה אשתו של האמורא, לאשת רבי אבהו, שבאמת בעלה אינו משמיע את דברי רבי אבהו אלא אומר הכל מעצמו, ורק שמשום כבודו של רבי אבהו, עושה עצמו כאילו שומע ממנו, ומשמיע את דבריו, ואיתא בגמרא 'אולא דביתיהו, ואמרה ליה לרבי אבהו, והיינו שהלכה אשתו של רבי אבהו ואמרה לו דבר זה, אמר לה ומאי נפקא לך מינה, מיני ומיניה יתקלס עילאה', וזוהו למדו בגמרא את ענותנותו של רבי אבהו שאמר לה מה איכפת לך, אבל יש ללמוד עוד, מזה שלא אמר לה מיני ומיניה ילמדו את התורה, אלא אמר לה מה איכפת לך, מיני ומיניה יתקלס עילאה, והיינו שלימוד התורה הוא קילוס להקב"ה, וכמאמר הכתוב 'שמיע כל תהלתו', וזוהו שאמר לה 'ומאי נפקא לך מינה, מיני ומיניה יתקלס עילאה'.

ושמעתי מהגר"ר רבי מאיר בן שלמה שליט"א, שישב אצל מו"ר הגרא"מ שך זללה"ה לעת זקנתו, ואמר שביום שאינו יכול ללמוד, מרגיש שלא בטוב, ושאל אותם אם יודעים למה מרגיש כך, והשיב בעצמו הרי בבוקר אני פותח עיני, ורואה ומוזי די ומוזי רגלי, והכל עושה לי הקב"ה, ומה אני מחזיר לו, ואם אני לומד הרי אני מחזיר לו, אבל ביום שאינו לומד אני מחזיר לו, והוא דבר נפלא שהלימוד היה אצלו הכרת הטוב להקב"ה, וע"פ הא דאמר' לעיל הדבר מבואר, שלימוד התורה הוא קילוס להקב"ה.

ד. איתא בתהלים 'שלום רב לאוהבי תורתך' (תהלים קל"ט קס"ה), ונראה דלא כהגרא"ח מבריסק, דכתב דהם ב' חוכמות שונות, וז"ל החתם סופר 'ולהורות נתן בלבו' (לה ל"ד), ללמוד כי אפילו מי שיש לו חכמה לב, מכל מקום עדיין אינו זוכה ללמוד לאחרים, עד שיתן ה' בלבו חכמה מיוחדת, ללמוד לאחרים, וזהו שאנו אומרים בברכות יציר, 'ותן בלבנו, ללמוד, וללמד', שכן 'ללמוד' אינו 'ללמד', ויש שזוכה ללמוד, אך אינו זוכה ללמד, ע"כ, ועיין עוד באילת השחר (על התורה, כאן), דכתב 'ולהורות נתן בלבו'. 'הכונה שניתן לו שיעתא דשמאי מיוחדת להורות, והאבן עזרא מפרש כי יש חכמים רבים שהם קשים להורות אחרים, וכעין זה מפרש האורח"ח, שיש חכמים רבים שנתיהי חכמתם בלבם לבד, שלא ידעו ללמד, לזה אמר ולהורות נתן בלבנו, והשכיל חכמת הלימוד', והנה ידוע בשם הגר"ח מבריסק וצ"ל שחסרון בהסברה זה חסרון בתבונה, אמנם בדבריהם משמע שיש חכמות שונות שיעוד היטב, ומ"מ קשה לו ללמד אחרים, [ועוד אומרים בשמו בדעשי כמה תירוצים על קושיא זו מראה שהתירוצים חלשים, אבל כשיש תירוץ אחד זה מראה שהתירוץ חזק, וילע בשבת ל"ג ב' כתוב דלפני שהי רשב"י במערה ה' רשב"י מקשה קושיא אחת ורשב"י מתרץ י"ב תירוצים ולאחר שציא ה' רשב"י מקשה קושיא אחת ורשב"י מתרץ כ"ד תירוצים, הרי יש מעלה בריבוי תירוצים], והגר"א (במשל"ב ב' י"ח) כתב כי לפעמים אף שיעוד הדבר לא יוכל להסבירה בשפתיו ולהוציא לאור משפטה, והוא מחמת שאינה סדורה כמו שאמרו בענינתו (ח' א) אם ראינו ת"ח שלימודו קשה עליו כברור בשביל משנתו שאינה סדורה עליו ע"כ, וגם לפירושו משמע שחסרון בהסברה זה כתוצאה מחסרון בתלמודו, ע"כ.

ה. שמעתי שרבינו הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, נשאל, האם לקנות דירה בקומה רביעית שהיא למעלה מכ' אמה, אבל אפשר לקיים מצוות מעקה דאורייתא, או בקומה שלישית שאין בה מצוות מעקה דאורייתא אבל אפשר לקיים מצוות נר חנוכה בתיקונה, שהוא תוך כ' אמה, והשיב הגר"ח צד חדש לגמרי, 'למטה, משום ביטול תורה', והיינו שבקומה ד' עולה יותר מדריגתו, ועל ידי כך מתבטל מתורה באותו זמן, והנה יש בתים שהם עם מעלית, אבל הכוונה שבשבת צריך לעלות יותר ומתבטל מתורה אותם רגעים, ואולי אף הזמן במעלית שעולה יותר הוא ביטול תורה.

המערבת : אולם בחתם סופר (בחידושי על התורה, הו' בספר טללי אורות), נראה דלא כהגרא"ח מבריסק, דכתב דהם ב' חוכמות שונות, וז"ל החתם סופר 'ולהורות נתן בלבו' (לה ל"ד), ללמוד כי אפילו מי שיש לו חכמה לב, מכל מקום עדיין אינו זוכה ללמוד לאחרים, עד שיתן ה' בלבו חכמה מיוחדת, ללמוד לאחרים, וזהו שאנו אומרים בברכות יציר, 'ותן בלבנו, ללמוד, וללמד', שכן 'ללמוד' אינו 'ללמד', ויש שזוכה ללמוד, אך אינו זוכה ללמד, ע"כ, ועיין עוד באילת השחר (על התורה, כאן), דכתב 'ולהורות נתן בלבו'. 'הכונה שניתן לו שיעתא דשמאי מיוחדת להורות, והאבן עזרא מפרש כי יש חכמים רבים שהם קשים להורות אחרים, וכעין זה מפרש האורח"ח, שיש חכמים רבים שנתיהי חכמתם בלבם לבד, שלא ידעו ללמד, לזה אמר ולהורות נתן בלבנו, והשכיל חכמת הלימוד', והנה ידוע בשם הגר"ח מבריסק וצ"ל שחסרון בהסברה זה חסרון בתבונה, אמנם בדבריהם משמע שיש חכמות שונות שיעוד היטב, ומ"מ קשה לו ללמד אחרים, [ועוד אומרים בשמו בדעשי כמה תירוצים על קושיא זו מראה שהתירוצים חלשים, אבל כשיש תירוץ אחד זה מראה שהתירוץ חזק, וילע בשבת ל"ג ב' כתוב דלפני שהי רשב"י במערה ה' רשב"י מקשה קושיא אחת ורשב"י מתרץ י"ב תירוצים ולאחר שציא ה' רשב"י מקשה קושיא אחת ורשב"י מתרץ כ"ד תירוצים, הרי יש מעלה בריבוי תירוצים], והגר"א (במשל"ב ב' י"ח) כתב כי לפעמים אף שיעוד הדבר לא יוכל להסבירה בשפתיו ולהוציא לאור משפטה, והוא מחמת שאינה סדורה כמו שאמרו בענינתו (ח' א) אם ראינו ת"ח שלימודו קשה עליו כברור בשביל משנתו שאינה סדורה עליו ע"כ, וגם לפירושו משמע שחסרון בהסברה זה כתוצאה מחסרון בתלמודו, ע"כ.

ובשם רבינו הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל (דבר תורה, עמוד ק"ל), תירצו, דלא קשיא מתאמר החיים על הגר"ח מבריסק, כיון דהגר"ח מיירי בהסברה לתלמיד חכם, וכל שמסביר לחכם והחכם אינו מבין, על כרחך הוא חסרון בהבנה של המסביר, אולם כשמסביר להדידו ואינו מבין, אין זה הוכחה דיש חסרון בהבנה למסביר, כיון דמסביר להדידו, והכא בקרא החידוש שניתן לבצלאל כח מיוחד, להסביר אפילו להדידו, וזהו מתנה מיוחדת של 'ולהורות נתן בלבו'.

עוד אפשר להביא דברי הגר"ח הוא, שהבנין דבר באופן ברור, הרי הוא כאילו ראה את הדבר במוחש כנגדו, וממילא כשהדבר כנגדו יכול הוא להסביר, אך בעשיית המשכן שכבר כתב הרמב"ם שלא היה להם ידיעה מוקדמת באומנות עשיית המשכן, וזה לא דבר מושכל, בזה יש קושי גדול בהסברה, הן מצד המלמד, והן מצד התלמיד, ולזה כתב האור החיים שניתן לבצלאל חכמה מיוחדת להנחיל גם בדבר זה. - הגרש"פ.

עב"א הקל"א

ד' עב אלילדו הלוי שטיגערט סולטי"א

תשפ"ד

גליון 249

פרשת ויקהל

הבערה לחלק או ללא יצאת

שמות פרק לה ג' לא תבערו אש בכל משבותים ביום השבת, ובשבת ע"א פליגי תנא דלד' נתן הבערה לחלק יצאת מד' יסי הבערה ללא יצאת, והנה ר' נתן לחומרא דהוי מלאכה, מד' יסי לקולא שבחבערה יש רק לאו, וגם בתו פסחים ה' ב' בשם ריב"א מבואר שדל' נתן דלחלק יש הבערה בי"ט, מד' יסי ללא יצאת הבערה אנה מלאכה ואנה אסורה בי"ט.

אבל מצינו גם אופן דלמ"ד הבערה לחלק הוי לקולא ולמ"ד הבערה ללא הוי לחומרא, דבש"מ חמדת שלמה אהע"ז ס"י כ"ה כ' שהרי במלאכת שבת נאמר מלאכת מחשבת ומקלקל פטור ועוד פטורים, וכ"ז במלאכות אבל למ"ד הבערה ללא יצאת ואינה מלאכה אין בה דין של מלאכת מחשבת וע"כ מקלקל בהבערה חייב.

כמה שאמר בצלאל שצריך לבנות משכן ואח"כ כלים

ברכות ג"ה א' ב'שעה שאמר לו הקב"ה למושה לך ואמר לו לביצאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן, אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אמר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניסם, אמר כך אמר לו הקב"ה עשה משכן ארון וכלים, אמר לו שנא בצל קל היית וידעת'.

ויש להבין שהרי גמרו את המשכן בחנוכה ולא הקימוהו עד א' ניסן, וא"כ בכל אופן בזמן שבניתיים הכלים לא היו בתוך המשכן, וא"כ מה נפ"מ אם היו בונים משכן ואח"כ כלים או כלים ואח"כ משכן.

[א.ה. בחת"ס אי"ח קפ"ח הביא מהג"ד נתן אודל דתי" ע"ז דקודם שנגמשהו לא היה קפידא היכן יכניסם, אך דמסתמא כסדר עשייתם כך היתה הקפידא על סדר מישיחתם, וא"כ אחר שנגמשהו הארון קודם למשכן היכן יכניסו, והחמישה היתה בתחילת ימי מילואים, וע"ז בפנ"י בברכות].

עוד יש להבין שבפ' ויקהל סדר הבניה הוא באמת משכן ואח"כ כלים, אבל כלי החצר קדמו לחצר, ולמה בזה אין את הס' להיכן אכניסם.

קראו שקלים בשבת קודמת

מעשה ששבת מברכים חודש אדר שהוציאו ב' ספרי תורה וקראו בפ' שקלים, ואחר שגמרו לקרות בפ' שקלים נזכרו שר"ח אדם הוא בשבת הבאה, ובאופן זה הרי קוראים פ' שקלים בשבת ר"ח אדר ואין מוקדימים שבת קודם לכן, וא"כ פשוט שלא יצאו י"ח יצריכים לחזור ולקרות בשבוע הבא בפ' שקלים, ולענין הפטרה י"ל שאף קראו בשבת זו מופטיר של שקלים אבל כיון שאין זה זמנו ע"כ צריך להפטיר בשל פ' השבוע ולא בשל שקלים.

הפטרת שקלים

בהפטרת שקלים יש י"ז פסוקים מובן שבע שנים כו', ויש נוהגים שכותחלים מוכרות יהודיע דיש כ"א פסוקים, והנה בשו"ע ס"י רפ"ד

מפטרין בנביא מענינה של פרשה ואין פוחזין מוכ"א פסוקים אלא אם כן סליק ענינא בביציר מהכי כגון עולותיכם ספו על זבחיכם, וי"ל דטעם הסוברים דבעי" כ"א פסוקים, אבל לדין הוי סליק ענינא, ומשום שפסוקים אלו ויכרות יהודיע אין להם שייכות לענין פ' שקלים, [א.ה. יעו"י בערוח"ש תרפ"ה ג' דכ"כ].

*

(מלכים ב' י' *) ייקח יהודיע חכהן ארון אחד ויקב חר בולתו ותתן אהו איצל המזבח מימין בבוא איש בית ד' ותתנו שמח הכהנים שמרי חסר את כל חסר המזבח בית ד", ומבואר שהמתנדבים עינכם לא היו מנחים בארון אלא היו נתנים לכהנים וכהנים היו נתנים בארון, ובאמת שכיון שהיה איצל המזבח לא היו זרים באים לשים וע"כ נתנו לכהנים, אבל זה גופא צ"ב למה הניחו במקום שאין יכולים המתנדבים להניח בעינכם.

ובחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (סוף שמות) כ' שהרי היו מביאים גם כסף של ערכון, וכמבואר בפסוק ה' ויבאור יהואש אל הכהנים כל כסף הקדשים אשר יבא בית ד' כסף עובר איש כסף נפשות ערכו כל כסף אשר יעלה על לב איש להביא בית ד', והרי בחולין קל"ט ב' ית"ל ונתן את הערכך וגו', חולין עד שיבאו לידי גזבר, וע"כ הוצרכו ליתן לכהנים היינו גזברים כדי שיהם יתנו אותם בארון, ואילו הארון עיננו לא חשיב שהגיע ליד הקדש כמבואר ברשב"ם ב"ב דף ע"ט שאין חצר להקדש.

והנה ד' הרמב"ם בב"ב שם שיש חצר להקדש ורק שאין בזה מעילה, ולפ"ז יש לדון אם סגי שיתן כסף ערכון לחצר של הקדש, או שכיון שאין בזה מעילה לא סגי בזה, ואם ניכא דסגי בזה אי"כ למה היו צריכים ליתן לכהנים.

והנה בפ"י הרד"ק כ' ארון אחד, ארון איש אחד, ובמשך חכמה סוף שמות על הפטרת שקלים, כ' שחששו שאם ארון זה יעמוד שם בקביעות יחשב כמוסוף על הבנין, והרי אסור להוסיף על הבנין ע' חולין דף פ"ג ע"ב ב', וע"כ לקחו ארון של איש אחד, וכיון שהוא של איש אחד וצריך להחזיר לו וע"כ אינו בטל, ולפ"ז א"ש שאינו חצר של הקדש ולא חשיב שבא לידי הקדש, וע"כ היו צריכים ליתן לכהנים שיתנו בארון.

אך באמת שהרי השאלהו להקדש שכמו שחצר שכורה קונה לזכר הי"ג חצר שאולה כמבואר בתו"כ ב"מ י"א ב' ד"ה מקומו ובר"א שם, (ואף שאין הקדש מתחייב באונסים כשואל, אבל מה שחצר שאולה קונה אין זה תלוי בחיוב אונסים אלא בקנין שאולה, ומכאן מנמיש חתי שחצר שאולה קונה חזרי בקרקע אין חיוב שזמרים.) והנה במשך חכמה כ' עוד שלא היה בזה משום מוסוף על הבנין משום שבדברי הימים (ב פרק כד ח) ויבאור המלך ויעשו ארון אחד ותגהו בשער בית ד' חומה, והיינו בשער נקנה שלא נתקדש, ובמקום זה לא היה אסור מוסוף על הבנין, והנה בס' מלכים כתיב שהניחו אותו בצד הכזבת, אבן ע' דושלמי שקלים סוף פרק ו' וצ"ע במשך חכמה שם, שיש אמרים שחז"ו נ"ב, ובמלכים קאי על הארון שהיה בפנים, ובס' דברי הימים א"ר על הארון שהיה בחוץ, ועוד א"י שהניחו בחוץ מפני הטמא, וע"כ בקרבן העדה

שיחזוהו והגדו בפנים, וזמנך ציוה להגדו בחוץ כדי שהטמאם וכלו לבא אלי, והיינו טימו שמוטרים במנחה לזוה, ובתקלין חודשן פי דעשו עוד ארון והגדוהו בחוץ מפני הטמאם, ועכ"פ אם היה ארון מונח בחוץ ליתא הגיל למה לא היה בזה מושם מוסף על הבנין. [א.ה. ל"ד במשי"ב בשביל הטמאם, והא מדרבנן אסור גם לטמא מת ושרץ בעזרת נשים, וכדא"י בתוס' יבמות ז: לגבי טמא"ש, אך התוס' הרשב"א בפסחים גב. ס"ל דטמא שרץ ונבלה מותר בעזרת נשים].

*

(מלכים ב פרק יב ד) זרק הבמות לא סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות, (ה) ויאמר יהואש אל הכהנים כל כסף הקדשים אשר יזבא בית ד' כסף עובר איש כסף נפשות וערכו כל כסף אשר יעלה על לב איש להביא בית ד', (ו) יקחו להם הכהנים איש מאת מכרו והם יחזקו את בדק הבית לכל אשר ימוצא שם בדק. הנה בתחלה אבדו שיהעם מזבחים ומקטרים בבמות, וא"כ כתוב שרצה לתקן את בדק הבית, ונ' שיש שייכות בין הדברים, שסבר יהואש שכיון שהבית אינו מתקן כראוי, וע"י דברי הימים ב פרק כ"ד ז' כי עתליהו המרשעת בניה פריצו את בית האלקים וגם כל קדשי בית ד' עשו לבעלים, וכמו שהביא כאן הרד"ק, זה גורם למה שיהעם מזבחים ומקטרים בבמות, וע"כ כדי לכוונע מלהקטיר בבמות, ראה צורך לחזק את בדק הבית ומתוך כך לא ימונעו מלזבא לביחזיק וע"כ יפסיקו לקטר בבמות.

(מלכים ב' י"ב א') "בן שבע שנים יהואש במלכו", ועוד (כ' כ"א) "בן שתים עשרה שנה נמשה במלכו", וכן (כ"ב א') "בן שנמנה שנה יאשיהו במלכו", וחרי למדך יש דנים שונים שחלים עליו, וא"כ לכא' צריך דעתו למונו וא"כ אפשר למונע קטן למדך. ובתו' סנהדרין ס"ט א' כ' שבדורות הראשונים שילדו מוקדם כמו כן נעשו גדולים קודם לכן, ובתו' מבוואר זאת על זמן דוד ושלמה, אבל אפשר שגם אח"כ עדיין היה כן, ומיהו ע"ש במהרש"א שכל ד' התו' הם רק למ"ד קטן אינו מוליד אך למ"ד קטן מוליד א"צ לומר כן ע"ש.

ובמנ"ח מנחה רס"י (אות ה') כ' דהוא"ל וכ"ג מתמנה בפה כמבוואר בתו' יומא י"ג ב' אפשר למנוע קטן לכהן גדול, ואם בא על אלמנה אף שהיא אינו לוקה מפני שהיא קטן אבל היא לוקה, וג"כ ק' דלכא' צריך דעתו להתמנות כ"ג וא"כ מועיל דעת קטן. והנה גר קטן מוטבילי אודו על דעת ב"ד שזכין לאדם שלא בפניו וכמבוואר בכתובות י"א, והק' התו' דאין זכין לגו ואין זכין לקטן, וע"ש דתלו בג"מ זכין לקטן כחית, והנה אם זכין לקטן אפ"ל הי"ע שגם במינוי של כ"ג בקטנותו מוחזי מודין זכין לאדם שלא בפניו, אבל להג"מ דלא מוחזי זכין לקטן ק'.

[א.ה. במעשה ראשונדאי בגיטין סח: בדורך ראה חופה ובכה, ואיתא שם דא"ל שלמה ימא טעמא כי חזיתיה להחוא חדותא בכית, אבד ליה בעי מימת גברא בגו תלתן זימן ובעיא מינטר ליבם קטן תליסרי שנין, ושמועתי דהק' כורן הגרדיל שליטי"א דהא בדורות הראשונים היו נעשים גדולים קודם לכן, ובסנהדרין מוכח דזבון בת שבע אם שלמה היו מולידים בגיל ז', ושמועתי שתי' בזה כורן הגרדיל זינ"ל דבאותה תקופה כבר השתנה הטבע ולא היו מולידים בגיל יעיר, ואז כבר חדר דינא והללימו דבעי גיל י"ג, וכבר מבוואר ביבמות סד: דימינו דוד נשתנו הטבעים באריות השנים ואולי גם לגבי זה. ובעיקר הק' שמועתי מהגרא"מ באקאן שליטי"א דדקדק ברש"י שם דכ' צוועד היה זה שעתידה להמתין שלש עשרה שנה, ומשמע דהיה בזה דינעו שלו בלבד, וכנראה דינעו דיביא ב' שערות רק אחר גיל י"ג.

ועו"י באבני"ז [י"ד ש"י"ב ז'] דכ' דהא דמשחו את שלמה בשמן המישחה דהיה כבר גדול מדין דורות הראשונים, ועו"ש, אך הפנים יפות [ויקרא] בקרא דתקריבו את קרבנכם כ' יזכן נלענ"ד מוכרח מקרא דשלמה הקריב בגבעון אלף עולות ביום אחד כו' ורחוק הדבר שיעשה סמיכה בכל א', אלא נראה שזיכה אותן ע"י הכהנים לכל ישראל והיו עולות ציבור דאינה טעונה סמיכה, מבוואר דס"ל דהיה לו דין קטן].

עניני ראש חודש

כפרת פשע

במ"ב ס"י תכ"ג ס"ק ו' יזכן יש אומרים ולכפרת פשע, ויש שאינם אומרים רק בשנת העיבור, ואפילו בשנת העיבור יש שאינם אומרים אותו אלא עד כלות חודש העיבור דהיינו עד אחר חודש אדר, ובכל אלה נהרא נהרא ופשטיה וכל אחד יעשה כמנהג המקום'.

ויש להבין למה מוסיפים לכפרת פשע רק עד חודש העיבור, ושמועתי שהרי חודש ניסן הוא ראשון לחודשי השנה וחודש אדר הוא אחרון, וא"כ כשמועברים את השנה נמצא שעד חודש אדר הר"ז שנה מעוברת ואח"כ הרי זו שנה אחרת למנין החדשים.

ויש להעיר דא"כ יאבדו לכפרת פשע מניסן של שנה שעברה, אלא ש"ל דהנה חרמב"ם בפ"ד מהל' קידוש החדש הל' י"ג כ' אבל אין אומרין שנה פלוגת מעוברת אלא אחר ראש השנה הוא שאומרין שנה זו מעוברת, וא"כ לפני ר"ה אין דווע כלל שהיא שנה מעוברת וא"כ שחזים ע"פ חשבון דווע אבל מעיקרא לא היה דווע, וע"כ לא נהוג לומר לכפרת פשע קודם ר"ה.

והג"ר משה טוביה דינקל שליט"א הוסיף ע"ז דכמו במו' שישכח עו"י בליל ר"ח אין מחזירין אותו דאין מקדשין את החודש בלילה, וא"כ שבח"ז שיעושים ר"ח ע"פ חשבון אין שייך טעם זה, וה"נ דכוותה לענין לכפרת פשע, דא"כ שהאידנא נעשה הכל ע"פ חשבון, אבל נשאר כעיקר התקנה שאין מעברין קודם ר"ה.

*

(תהלים פרק קיח יב) "סבוגי כדברים דעכמו כאש קוצים", והנה הפי' הפשוט שאש של קוצים אינה עומדת זמן רב אלא דועכת, וכן מבוואר בפ"י ראב"ע. ואולי יש מקום לומר עוד שידוע שמגדלי הדבורים כשרוצים לרדות את הדבש מגרשים את הדבורים ע"י עשן, ולפי"ז אפ"ל שחכמה על הדבורים שהם דועכו ע"י עשן שבא מאש קוצים, ומיהו א"כ ה"י לומר מאש קוצים ולא כאש קוצים.

*

בסי' חבל יסף על שו"ע או"ח ס"י תכ"ג ס"ג כ' לבאר מה שאומרים בתפלת מוסף של ר"ח ובעבודת בית המקדש שנמח כולנו ובשרי דוד עבדך הנשמעים בעירך כי דוקא ברי"ח ולא ביטאר מוספין, שהוא מושם דמה שתיקנו לעשות ב' ימים הוא מושם שלא באו עדים עד חמנעה ונתקלקלו הלויים בשיר, וע"כ תיקנו נוסח זה לחודיע שמושם השיר הוא שיעושים ב' ימים.

וכ"ז א"ש רק אם התקנה שלא יקבלו עדים מן המנחה היתה בכל ר"ח, אבל אם היה רק ברי"ח א"א לפי כן, וע"י צ"ל ברכות כ"ז.

ובלא"ה ק' למה לא תיקנו כן גם בתפלת ר"ה, וגם להרמב"ם מהל' קידוה"ח שהתקלה היתה שלא הקריבו כלל מוסף ג"כ א"א לומר כן, והרי גם בנוסח התפלה להרמב"ם (בסוף ספר אהבה) כ' שירי דוד נשמע בעירך האמורים לפני מזבחך ע"ש, וגם צ"ע למה אין אומרים כן בשבת ר"ח.

שיעורי צבא הלוי

פרשת ויקהל - שקלים תשפ"ד בדינא דקריאת מפטיר לקטן בד' פרשיות (מסכת מגילה דף כ"ג ע"א)

א דינא דד' פרשיות ופרשת זכור בקטן. **ב** בירור שיטות הראשונים והפוסקים בקריאת מפטיר. **ג** הנידון דיקראו ד' פרשיות בז' קרואים. **ד** ד' השו"ת ריב"ש דכן משמע. **ה** ההוכחה מהשער הציון והפרי חדש כן. **ו** ד' התורא"ש אמאי לא עושין כן בעלמא. **ז** הנידון בשעת הצורך והכרעת הגר"ח. **ח** קו' בד' התשו' הת"ס והיישוב בזה.

דינא דד' פרשיות ופרשת זכור בקטן

א. איתא במסכת מגילה (דף כ"ג ע"א), "תנו רבנן הכל עולין למנין שבעה, ואפילו קטן".
וברמ"א (סימן רפ"ב ס"ד), כתב "וקטן יכול לקרות בפרשת המוספין, או בד' פרשיות שמוסיפין באדר, וכן נוהגים, אף על פי שיש חולקים".
וכתב המשנה ברורה (ס"ק כ"ג), "ואף על פי שפרשת זכור היא חובה מן התורה, שישמענה כל אדם מישראל, והקטן שאינו מחויב בדבר, אינו יכול להוציאם ידי חובתם, מכל מקום הרי עכשיו הש"ץ קורא ומשמיע לצבור, ומוציאם ידי חובתן, ויש מחמירין בדבר שלא לקרותו לקטן לפרשת זכור, וכן לפרשת פרה שיש אומרים שגם היא מדאורייתא, וכן הסכים בא"ר ודה"ח".

בירור שיטות הראשונים והפוסקים בקריאת מפטיר

ב. ובגמרא (מגילה כ"ג ע"א), איתא "איבעיא להו מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה, רב הונא ורבי ירמיה בר אבא, חד אמר עולה, וחד אמר אינו עולה, מאן דאמר עולה דהא קרי, ומאן דאמר אינו עולה, כדעולא, דאמר עולא מפני מה המפטיר בבניא צריך שיקרא בתורה תחלה, מפני כבוד תורה, וכיון דמשום כבוד תורה הוא, למנינא לא סליק, מיתבי המפטיר בבניא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין, כנגד שבעה שקראו בתורה, ואם איתא עשרים וארבעה הויין, כיון דמשום כבוד תורה הוא, כנגדו נמי לא בעי".

וכתבו התוספות (ד"ה חד), דקיימא לן מפטיר עולה למנין, ומשום הכי בתענית שקורים ג' קרואים, המפטיר הוא מכלל הג', ורק בשבת ויו"ט נוהגים לקרות מפטיר חוץ מהקוראים, כדי לצאת דעת הסוברים שמפטיר אין עולה, וכיון שבשבת ויו"ט אפשר להוסיף, אם כן גם להסוברים שמפטיר עולה למנין א"ט, כיון שאפשר להוסיף, אבל בתענית שאי אפשר להוסיף משום הכי נוהגים כמעיקר הדין, שמפטיר עולה למנין ג'.

ובתוספות (ד"ה כיון), הקשו למנהגינו שמפטיר חוזר וקורא מה שכבר קראו, אם כן מאי הקשו בגמרא למה אין בהפטר בהפטר כנגד פסוקים אלו, והרי אין אלו פסוקים חדשים, ומזה הוכיחו התוספות שבזמן הגמרא היה המנהג שהשביעי לא היה גומר עד סוף הפרשה, אלא המפטיר היה קורא אחריו פסוקים שלא קראם השביעי, ולכך הקשו בגמרא שבהפטר יקראו גם כנגד קריאת המפטיר.

ומה שנשתנה המנהג בזמן הזה, הוא משום שבזמן הש"ס לא היו אומרים קדיש אחר הקריאה, אבל אחר שנסדר הש"ס תקנו לומר קדיש בין אותם שקראו ראשונה לבין המפטיר, כדי להודיע שאינו ממנין השבעה, ולכך לא רצו להפסיק בקדיש קודם שגמרו הקריאה, ומשום הכי נהגו לגמור כל הקריאה ב' קרואים, והמפטיר חוזר וקורא פסוקים שכבר קראו.

וכל זה בשבת דעלמא, אבל כשמוציאים ב' ספרי תורה או ג', וכגון בראש חודש או בד' פרשיות, בזה מביאר בתוספות שהיו ב' מנהגים, שמנהג רש"י ורבותיו ור"ת, שבוה קוראים שבעה קרואים בפרשת השבוע, ואומרים קדיש, ואחר כך קורים בספר תורה השני את קריאת ר"ח או ד' פרשיות, ונמצא שבוה קוראים למפטיר קריאה חדשה. אולם בתוספות הביאו שרבי אליהו הנהיג את בני עירו שאפילו כשמוציאין שני ספרי תורה או שלשה, נוהג מנהג זה שיקראו הראשונים הכל, והמפטיר חוזר וקורא ממה שקראו הראשונים, וכן הנהיג רבינו משולם, וכן נוהגין עכשיו בכל צרפת, ושינו את מנהג רש"י ורבותיו ור"ת.

ונמצא שלדעת רבי אליהו ורבי משולם קורים בספר תורה הראשון ו' קרואים, ובס"ת השני קורים לשביעי, ואחריו חוזר המפטיר וקורא שנית, וכן הביא הרא"ש והמאירי את ב' מנהגים אלו.

וברא"ש כתב במנהג רבי אליהו, וז"ל "דלא מסתבר דקטן המפטיר שאינו מן המנין שיקרא חובת היום", ומשום הכי מסתבר כמנהג רבי אליהו שקורים קודם לכן לשביעי את פסוקי חובת היום, ואחר כך חוזרים וקוראים למפטיר, ומביאר שבאופן זה שפיר אפשר לקרות לקטן כיון שגדול כבר קרא קריאה זו.

ועיין בספר המכריע (לבעל התוספות ר"ד, סימן ל"א), שתמה הרבה על מנהג ר"ת, ועיין שם שכתב "וכל מה שנשא ונתן רבינו תם לא עשה אלא לקיים המנהג, שמצא שנהגו העולם, שלא יעקור את ההלכה, אבל נראה בעיני שהמנהג הזה הוא שלא כהלכה ושלל כדת, כי קריאת ארבעה פרשיות ופרשת ראש חודש הן חובה, ומפסיקים סדר ההפטרות בעבורם, שמניחין ההפטרות של סדר פרשת היום, ומפטירין בהן, וכיון שהם חובה האיך נתן אותם למפטיר שאינו קורא אלא לכבוד תורה, והיאך מפסיקים בקדיש ביניהם, שמוכיח כי סימנו קריאת החובה בתשלום

פרשת היום, והרי עדיין חובה עלינו לקרוא אלו הפרשיות", ועיין שם שהאריך בזה, ובמגן אברהם (סימן רפ"ב ס"ק י"א), הביא את ב' מנהגים אלו, [וע"ש במחצית השקל]. והנה כל מה שנקטו האחרונים שאין קורין לקטן בפרשת זכור, הוא באופן שרק המפטיר קורא בפרשת זכור, וכמנהגינו, וכן הוא גם באליהו רבה, (שם), שכתב ע"ד המרדכי שקורין לקטן בפרשת המוספים, דאירי שכבר קראו פרשת המוספים, ושוב קורא קטן למפטיר.

וברמב"ם (פ"ג מתפלה ה"ד), כתב "ואם חל ראש חדש להיות בשבת, מוציאין שני ספרים בשחרית, באחד קורין בו סדר אותה שבת, ובשני קורא בו המשלים ובראשי חדשיכם, והמפטיר קורא ענין ראש חודש, ומפטירין והיה מדי חדש בחדשו".

ובכסף משנה כתב "וממה שכתב רבינו 'ובשני קורא בו המשלים ובראשי חדשיכם, ומפטיר קורא ענין ראש חדש', נראה שסובר רבינו שבספר ראשון קוראין ששה, ובשני קורא המשלים, והמפטיר, וקשה על זה מ"ש רבינו להלן בפרק זה, 'ועל דרך זו בכל יום ויום מימים טובים וכן ביה"כ ובשבעת ימי הפסח מוציאין ב' ספרים בשחרית, הראשון קורין בו אלו העניינות שאמרנו, והשני קורא בו קרבן אותו היום האמור בחומש הפקודים, והקורא ענין הקרבן הוא מפטיר בבניא, שנראה שאין קורא בשני כי אם המפטיר בלבד, ויש לומר שלא בא רבינו שם אלא לומר שהקורא ענין הקרבן הוא מפטיר בבניא, ולא הקורא בספר ראשון, אבל אם קורא המשלים בשני, זה לא ביאר שם, וכאן למדנו שאם רצו לקרות בספר שני קצת מהעולים, הרשות בידם" עכ"ל.

ומביאר שאפשר שיקראו חלק מהקוראים בפרשת ר"ח, וצריך עיון איך יחלקו פרשת ר"ח ב' פעמים, וצריך לומר שאחד יקרא בפרשת ר"ח, והשני יחזור על זה, וכמו שבכל מפטיר חוזר על מה שקראו לפניו.

[וצריך קצת ביאור לשון הרמב"ם, דשינה הרמב"ם בלשונו בין המשלים למפטיר, דכתב הרמב"ם 'המשלים קורא בראשי חדשיכם, והמפטיר קורא ענין ראש חדש', וצריך ביאור מהו 'ענין ראש חדש', ואם הכוונה לפרשת 'ובראשי חדשיכם', למה שינה הלשון].

ובספר המפתח ציינו, לשו"ת הרדב"ן, שלכך קורים פרשת ראש חדש ב' פעמים, משום שנותנים מפטיר לקטן, ואין נותנים לקטן לקרות בחובת היום, ומשום הכי היו קורים זאת ב' פעמים, ועל די כך אפשר ליתן לקטן.

ובספר המכריע מביאר שהוא מדינא שיקרא אחד מהקוראים אותה קריאה קודם המפטיר, אבל בדברי הרדב"ן משמע שמדינא אין צריך, ורק כדי שקטן יוכל לקרות אותה פרשה, לכך קוראים אותה קודם לכן.

הנידון דיקראו ד' פרשיות בז' קרואים

ג. ומנהגינו שגם כשקוראים ד' פרשיות, או ראש חדש, שקוראים ז' קרואים קודם, ואומרים קדיש, ואחר כך קוראים את ד' פרשיות או ראש חדש למפטיר, וכמנהג רבינו תם, ובאופן זה דנו הפוסקים לענין קטן.

אבל יש לדון שאף שמנהגינו כרבינו תם, אבל כשרוצים לקרות לקטן מפטיר, ינהגו כמנהג שאר הראשונים שקוראים תחילה את הד' פרשיות בכלל הו' קרואים, ואחר כך אומרים קדיש, ושוב חוזרים וקוראים אותה פרשה גופה למפטיר, ובוה יעלה הקטן, ואף שבעלמא המנהג כרבינו תם, אבל אפשר שבעת הצורך יעשו כשאר הראשונים.

ד' השו"ת ריב"ש דכן משמע

ד. ומצינו בשו"ת הריב"ש (סימן שכ"א), שהביא מספר המנהגי שבשבת ראש חדש חנוכה, שקורין בפרשת השבוע ובר"ח וחנוכה, שכל זה מכלל הו' קרואים, וחוזר המפטיר וקורא בחנוכה שנית.

וכתב אחר כך "ואמת שגם בברצלונו לא נהגו שיקרא אחר, וזולתי המפטיר פרשת חנוכה ושיחזור המפטיר לקרותה, אלא המפטיר לבדו הוא הקורא בפרשת חנוכה, ואין אומרים קדיש עד לאחר שקרא המפטיר, ואפשר שאם היה המפטיר קטן, היה צריך לעשות כדברי המנהגי שיקרא גדול בפרשת חנוכה שגם הוא חובת היום, ויפסיק בקדיש, ויחזור לקרותה המפטיר הקטן, משום כבוד התורה, ואפשר שגם דברי המנהגי במפטיר קטן הם".

ומביאר שבעלמא היו נוהגים לקרות את קריאת חובת היום רק למפטיר, אבל כשהיה קטן היו קוראים קודם לכן, ואחר כך הקטן היה חוזר וקורא.

ההוכחה מהשער הציון והפרי חדש כן

ה. ובשולחן ערוך (סימן תרפ"ד ס"ג), איתא "אם חל ראש חדש טבת בשבת, מוציאין ג' ספרים, וקורין ב' בפרשת השבוע, ובשני קורא א' בשל ר"ח, ומתחיל בזימן השבת, ובג' קורא מפטיר בשל חנוכה".

קו' בד' התשו' חת"ס והיישוב בזה

ח. ובהאי ענינא יש להעיר עוד שבמשנה ברורה (סימן תקפ"ד ס"ק ח'), גבי קריאת התורה של ראש השנה, כתב "ואם טעה והשלים הפרשה בארבעה קרואים או ג', ועדיין לא אמר קדיש, ישלים מנין הקרואים בפרשה עקידה שאחריה, וכו', ובתשובות חתם סופר (חלק או"ח סימן קס"ט), כתב דאם השלים הפרשה בארבעה, לא יאמר קדיש עד אחר שיקראו בספר תורה שניה, ויהיה המפטיר עולה לחמישי, דקיימא לן מפטיר עולה למנין הקרואים".

ויש להקשות שהרי במפטיר של ראש השנה 'ובחדש השביעי' וכו', יש ו' פסוקים, ואם כן למה לא יחלקו את המפטיר לשנים, ויקראו לחמישי ג' פסוקים הראשונים, ואחר כך יקראו למפטיר ג' פסוקים אחרונים.

ואף על פי שבדרך כלל בספר התורה השני קורא רק א', אבל אפשר לקרות גם יותר, וכדאמרינן לעיל (אות ה'), מהשער הצינן (סימן תרפ"ד ס"ק ט'), ומהפרי חדש, גבי ר"ח טבת שחל בשבת, שאפשר לקרות ה' בס"ת הראשון, ולפי זה על כרחך שקורין ב' קרואים בס"ת השני או השלישי.

ועיין בשולחן ערוך (סימן קל"ז ס"ה), אם קרא פרשת פרה, ופסק בהגר הגר בתוכו, וגלגל ספר תורה, חוזר ופותח ומתחיל מראש הפרשה, עד 'טטמא עד הערב, ומברך לפניו ולאחריה.

ובפרי חדש תמה וחלק על דברי השו"ע, דאמנם מעב לקרות כל הפרשה, אבל אם פסק באמצע אין צריך לחזור לראש הפרשה, אלא יעלה השני, ויקרא ממקום שפסק הראשון, והביא מהכסף משנה (פ"ג מתפלה ה"ד), שאפשר לקרות בספר תורה השני כמה עולים.

והביא מספר שיורי כנסת הגדולה שכתב על דברי השו"ע דטעמו של דבר שכיין שחובת היום לקרות כל הסדר הזה, כשלא תהא בסדר שתקנו חכמים אין כאן קריאה וחזור לראש.

ובפרי חדש תמה על"ז דהא חצי שקראו קראוהו כסדר שתקנו חכמים, ועל כן כתב שאין לסמוך על דין זה, אלא יתחילו ממקום שפסקו.

ויש להוסיף עוד שהרי במגילה (דף כ"ט ע"ב), איכא מאן דאמר שבד' פרשיות היו קורים רק את ד' הפרשיות, ולא היו קורים כלל בפרשת השבוע, ונמצא שהיו מחלקים כל פרשה מד' פרשיות, ל"ז קרואים.

ועל כל פנים לפי זה צריך עיון דברי החתם סופר.

ויתכן משום שפסקו שלשי הוא 'ומנחתם סלת בלולה בשמן, שלשה עשרנים לפר, שני עשרנים לאיל, ופסוק רביעי הוא 'ועשרון אחד לכבש האחד, לשבעת הכבשים', ומשום הכי אין מחלקים לב' קרואים, כדי שלא להפסיק באמצע ענין.

ובמשנה ברורה (ס"ק ט'), איתא "והוא הדין אם רוצים לקרות בה ז', או יותר מז', ג"כ שרי, והעיקר דבין כולם לא יפתחו משבועה", ובשער הצינן (ס"ק ט'), כתב "פרי חדש, ע"ש שכתב דהוא הדין דשרי לקרות ה' גברי בפרשת השבוע".

וצריך עיון דאם כן [דיקראו לה' גברי בפרשה], צריך לקרות ב' גברי בפרשת ראש חודש, והרי קורין מלוכים השבת' וכו', 'ובראשי חדישכם', ואיך יפסיקו בזה לב' קרואים, שהרי בפרשת 'וביום השבת' יש ב' פסוקים, ובפרשת 'ובראשי חדישכם' יש ה' פסוקים, ואי אפשר להפסיק בה, וכמבואר במשנה ברורה (סימן תקכ"ג ס"ק ב').

וצריך לומר בדברי הפרי חדש והשער הצינן שקורים ה' בפרשת השבוע, וששי עולה בפרשת ראש חודש, ושביעי עולה לפרשת הנשיאים של חנוכה, ואחר כך חוזר המפטיר וקורא פרשת הנשיאים.

או דיש לומר שפרשת חנוכה יחלקו לשנים, ויקרא שביעי ג' פסוקים, ומפטיר ג' פסוקים.

ועל כל פנים נמצא שאין זה דבר מוחלט שבספר תורה השלישי יקראו רק למפטיר, אלא אפשר לקרות בו גם חלק מז' קרואים.

ד' התורא'ש אמאי לא עושין כן בעלמא

ג. ובאמת שיש להבין לרש"י ולרבינו תם שנהגו לקרות את קריאת חובת היום רק למפטיר, ולמה לא יקראוהו ב' פעמים כמו כל קריאת מפטיר שבכל השנה.

ומצינו בתוספתא הרא"ש שהביא את מנהג רבי אליהו, וכתב על זה "אבל אין נראה משום דבפרשת זכור ליכא אלא ג' פסוקים, ואם השביעי יקרא בפרשת זכור, אם כן יקרא כמו כן המפטיר, ואין זה כבוד תורה כשיקראו הפרשה כולה ב' פעמים, ולכך אומר ר"ת שגם כל הפרשה יקרא המפטיר לבדו".

ומבואר דסבירא להו לרבינו תם שיש קפידא שרק המפטיר יקרא פרשת זכור, משום שאין זה כבוד תורה שיקראו הפרשה כולה ב' פעמים, [א.ה. ויל"ע ממפטיר של פרשת עקב, והתם אין בריחה].

אולם טעם זה שייך רק בפרשת זכור, ובפרשת ראש חודש, ולא בשאר הקריאות דשפיר אפשר לחלק פרשת שקלים, ופרשת פרה, ופרשת החודש, לב' קרואים.

וכפי הנראה דכיון שאי אפשר לחלק בפרשת זכור, ואין זה כבוד תורה לקרות ב' פעמים כל הפרשה, לכך הנהיג כן גם בשאר פרשיות.

הנידון בשעת הצורך והכרעת הגר"ח

ד. אבל עדיין יש לדון אם במקום צורך כדי לקרות לקטן לבר מצוה אם אפשר לעשות כד' שאר הראשונים, וצ"ע, וכבוד מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א השיב, 'אין לשנות ממנהגינו'.

פרשת ויקהל

בירור איך תרמו הנשים הא מעש"י האשה לבעלה וביאור בתרומת זהב האנשים

"ויבאו האנשים על הנשים, כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכמוהו כל כלי זהב, וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה' ", (שמות פרק ל"ה פסוק כ"ב).

א. יש להקשות איך היה לנשים במדבר תרומה להביא למשכן, וכן איך קיבלו תרומה מהנשים, הרי קיימא לן שמה שקנתה אשה קנה בעלה, ואפילו מה שנותנין לה במתנה הוי נכסי מלוג, שהבעל קונה אותם לפירותיהם, וכדאמרין במסכת גיטין (ע"ז ע"א), וכדאיתא ברמב"ם (פ"ג מזכיה ומתנה הלכה י"ב), וכן כל מעשי ידיה ומציאתה לבעלה, וכדאמרין במתניתין בכתובות (דף ס"ה ע"ב).

והיה אפשר למימר דהך דינא דמה שקנתה אשה קנה בעלה, ובעלה אוכל פירות נכסי מלוג, ובזמן המשכן אכתי לא נתקנה, ולכך יכלו הנשים להביא תרומה, אולם ליכא למימר הכי, דהא כתבו התוספות בגיטין (דף מ"ז ע"ב, ד"ה ולביתך), גבי הא שאדם מביא בכורי אשתו, וליפנין לה מקרא ד'ולביתך' (דברים כ"ו י"א), והקשו דהא נכסי מלוג דרבנן הוא, ותירצו התוספות "ויש לומר דרך נשים שנותנות פירות לבעליהן, וכי האי גוונא איירי קרא, וכענין זה אמרין בריש קידושין", ומבואר דמה שהבעל אוכל פירות בנכסי מלוג, הוי נוהגים כן גם בזמן התורה, ואם כן הדרא קושיא לאדוכתיה, איך היו לנשים במדבר נכסים להביא מהן תרומה למשכן, הרי את הנכסים הביאו לבעליהן לאכול הפירות.

ויש שרצו לתרץ בדמדבר הרי ירד לכל אחד מן, ואם כן לא היתה נזונת משל בעלה, והרי מעשי ידיה לבעלה תחת מזונותיה, כדאמרין בכתובות (דף נ"ח ע"ב), וכיון דלא נזונת ממנו, לכך לא היו מעשה ידיה לבעלה, וממעשי ידיה הביאו הנשים תרומה למשכן, אמנם עיין בספרנו (כאן), שכתב דלהכי כתיב 'ויבאו האנשים על הנשים, משום שאין מקבלים מתנה מרובה מאשה, כדאיתא בבא קמא (דף ק"ח ע"ב), ומשום הכי באו אתם האנשים, כדי להראות שהם מסכימים בנדבה זו, ומבואר בדבריו דאף במדבר אין מקבלין מהאשה, אלא מתנה מועטת, [א.ה. ע"ע בשפתי חכמים (אות ס')], דכן ביאר ברש"י, ועל פי דבריו מיושב דאף על פי שהיו מביאין לבעליהן נכסיהם לאכול לפירות, מכל מקום הכא האנשים החזירו להן את הנכסים ששייכים להן, ובאו עמם ביחד כדי להראות שמסכימין עמם, ולכך אהני תרומתן.

ב. גבי 'וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה' ', כתב בספרנו "וכל איש אשר הניף תנופת זהב. ועם הנשים אשר התנדבו תכשיטי זהב, גם כן כל איש אשר הניף תנופת זהב, כענין אמרם שורה שכלה כסף כסף, וזכר זה נאמר במסכת פסחים (דף ס"ד ע"ב), גבי הולכת הדם בקרבן פסח, והוא הידור מצוה שיהא נוי יותר, וכאן נתחדש בספרנו שגם בעת התרומה למשכן, היה ענין של הידור שיהא נוי בסדר התרומה.

ועיין בבית הלוי (עו"ת פרשת תרומה, כ"ה י"א), שכתב "הנה בעת שנותנים צדקה להעני, ונמצא מקיים בהעני מצות צדקה, ועוד כמה מצות עשה, כמו 'והחזקת בו', אז העני הוא ממש כמו בחינת אתרוג בעת שנוטלו לצאת בו, דאף על גב דאתרוג אחר המצוה אין בו שום קדושה, מכל מקום בעת קיום המצוה חלה עליו קדושת המצוה, ואסור בהנאה ובתשמיש של חול, ובעצי סוכה מבואר במסכת סוכה (דף ט' ע"א), כשם שחל שם שמים על חגיגה, כן חל שם שמים על הסוכה, ואסורים בהנאה וכן אסור לנהוג בו מנהג ביון, וכמו דדרשין בשבת (דף כ"ב ע"א), מקרא גבי כיסוי הדם, במה ששפך יכסה שלא יכסו ברגל, שלא יהיו מצות בזיוות עליו, כן העני ממש בעת שנותנים לו אסור ליתן לו בביון חלילה, וזהו אסור דאורייתא", ובדברי הספרנו כאן, ומבואר שבעת נתינת התרומה למשכן, היה גם כן ענין נוסף של הידור נוי בתרומה.

המערכת : כתב הפנים יפות (לבעל ההפלאה, כאן), וז"ל ויבאו האנשים על הנשים וגו'. פרש"י עם הנשים וסמוכין אליהן, י"ל מפני שמנה הכתוב כאן כל תכשיטי נשים, וק"ל דאין אשה יכולה למכור בלא רשות בעלה, וכן אין איש יכול למכור תכשיטי אשתו לכך צריכים להביאו שניהם, כדאיתא באה"ע (סי' פ"ה ופ"ח), ולכך הוצרכו להביא שניהם, וי"ל דהיינו דכתיב על בסמוך משום דבדברים אלו הוי ברשות שניהם ולא היו מקבלין אלא כשבאו שניהם, אלא שעיקר ההקדש היה מן הנשים שהתכשיטין קניין להן בחיי בעליהן, אלא שצריך ג"כ רשות הבעל, לכך כתיב על הנשים דמשמע שהנשים הם העיקר, כמ"ש הרמב"ן, והיינו דכתיב 'וכל איש אשר הניף', דהיינו שאר מיני זהב שאין הבעל צריך רשות אשתו, והיינו דכתיב 'וכל אשה חכמת לב בידיה טו', היינו שהקדישו מעשה ידיהם, אף על גב דמעשה ידיהם לבעל, היינו מדרבנן שתיקנו מעשה ידיהם תחת מזונות (כתובות נ"ח ע"ב), אבל באותה שעה עדיין לא היה התקנה".

וע"ע בכתב והקבלה שב' "האנשים על הנשים", עם הנשים המתנדבות באו האנשים שלהן להסכים בנדבה כדי שיקבלו הגבאים מהם, שאין מקבלין מן הנשים אלא דבר מועט כדאיתא בפרק הגזול בתרא, כי תכשיטי אשה המוזכרים במקרא זה, אם הביאתם מבית אביה, וכש"כ אם נתנם הבעל לה, אין לה רשות לתתם לאחרים, וכן הבעל אחר שנתנם לה אין לו רשות לחזור ולתתם לאחר, לכן הסכימו שניהם בנדבת אלה.